

# Gras is om in te liggen, deel 69.

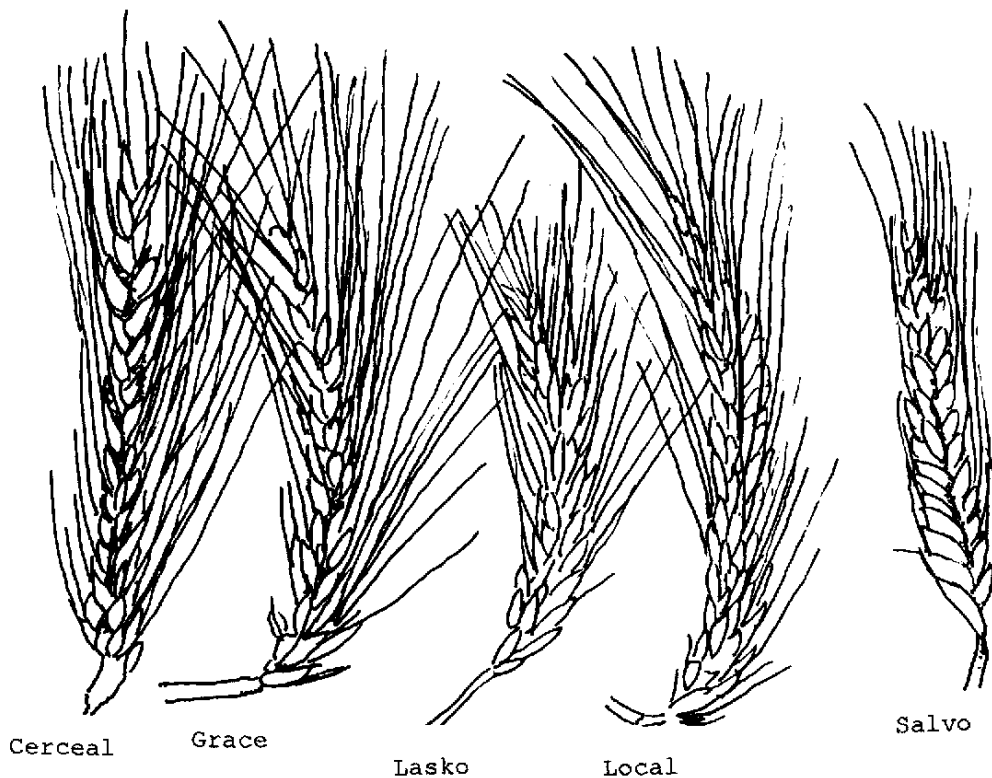
*Toon van der Schans*

## **Triticale.**

Triticale wordt verbouwd op lichte zandgrond, onder andere op Natuurpark de Maashorst en op proefboerderij Cranendonck; om maar met de deur in huis te vallen. Triticale is de kunstmatige kruising tussen Tarwe en Rogge. De gangbare wetenschappelijke naam is  $x$  Triticosecale rimpai. 'Triticale' en 'Triticosecale' zijn afgeleid van de geslachtsnamen van Tarwe en Rogge: Triticum en Secale.

Tijdens floristische activiteiten van de werkgroep en individuele (mede-)onderzoekers worden regelmatig vondsten gedaan van een landbouwakkerbougewas dat gelijkenis vertoont met Tarwe en Rogge. Akkerbougewassen zijn niet de planten waar onze aandacht als eerste naar uitgaat, maar op akkers en in wegbermen (gemorst zaaigoed, weggegooid afval) kunnen we ze tegen komen. Vandaar deze bijdrage aan Gras is .....

Fig. 1. Rassen van Triticale



Toen mij gevraagd werd iets over Triticale op papier te zetten, leek het mij niet moeilijk gegevens te verzamelen over dit gewas. Het tegendeel is gebleken. Een bevriende relatie bij de landbouwvoorlichting (DLV) verwees naar een collega in de sector landbouwakkerbouw. Vandaar werd ik doorverwezen naar de zaadhandel, de zaaizaadkwekers en de zaaigoedvermeerderaars. Daar waren toonaangevende bedrijven bij, zelfs op Europees niveau, maar niemand die mij heeft kunnen informeren over de typische kenmerken van Triticale. Ook de bestrijdingsmiddelen en meststoffenhandel heeft mij niets kunnen verstrekken over dit gewas. Er zijn wel wat oude (1985) teeltbeschrijvingen, maar geen beschrijvingen van typische veldkenmerken. Dit is mij dus tegengevallen. Is er niets bekend? Of wil men uit concurrentieoverwegingen niets afstaan? Deze en vele andere vragen blijven bij mij achter.

Omstreeks 30 jaar geleden heeft men met deze gewaskruising een produkt kunnen ontwikkelen dat meerdere voordelen in kosten en opbrengsten heeft. Het doel was een vereniging tot stand te brengen van de goede eigenschappen van tarwe (productiviteit en kwaliteit) met de goede eigenschappen van rogge (gezondheid, droogtetolerantie, minder stro, weinig eisende teelt). De ontstane kruisingen - want er zijn

inmiddels vele Triticale-rassen - lijken soms meer op rogge, soms meer op tarwe. Deze door Poolse, Duitse en Nederlandse landbouwakkerbouwinstututen ontwikkelde rassen hebben namen als Salvo, Lasko, Purdy enz.

Hieronder volgt een beschrijving van de teelt en toepassingsmogelijkheden in de tegenwoordige landbouwbedrijfsvoering, de marktmogelijkheden. Daarna de voordelen van Triticale voor het milieu.

- het is een winter-overstaand gewas met zaaitijd oktober/november. De zaaizaadbehoefte is ongeveer 120 kg per ha.
- Triticale heeft tijdens de winterperiode een zeer geringe bladontwikkeling en heeft tegen de grond gedrukte blaadjes. Als winters veldgewas maakt het een ijle indruk.
- Er is weinig onkruidbestrijding noodzakelijk, vooral chemisch.
- Er zijn geen chemische groeiregulatoren nodig zoals bij tarwe.
- Het gewas heeft een geringe mestbehoefte en accepteert een lage pH van de grond.
- Het gewas neemt meststoffen op bij lage bodemtemperatuur. Als voorbeeld: Triticale neemt op tot 0° C, *Lolium multiflorum* (Italiaans raaigras) tot 5° C.
- De droogtetolerantie is groot.
  
- Triticale is zeer geschikt voor toepassing in wisselteelt op lichte zandgrond, zoals de schrale, droge Brabantse akkerlandbouwgronden.

Een en ander heeft lage teeltkosten tot gevolg.

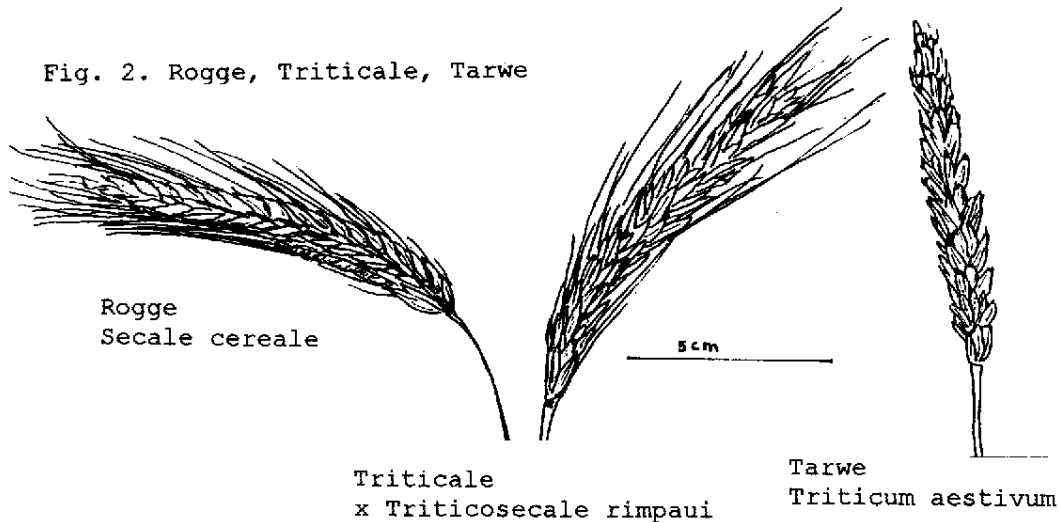
- De kafjes van Triticale zijn genaald. Dit is gunstig tegen vogelvraat.
- De korrelopbrengst is relatief hoog.
- Het gewas levert weinig stro. De strobehoefte is in de tegenwoordige landbouwbedrijfsvoering sterk verminderd. Ook industrie en handel hebben minder behoefte aan stro.
- Tijdens het oogsten vallen weinig korrels uit.
- Korrel en stro worden gelijktijdig rijp, zodat maaidorsen en stro verzamelen kort na elkaar kunnen plaats vinden.
- Triticale laat stro en wortelresten achter in de bodem.
- Het maalproduct is niet geschikt voor traditionele broodbereiding. Het is daarentegen zeer geschikt voor de veevoedersector: voor niet herkauwende dieren en mestkuikens. De levensmiddelenindustrie gebruikt Triticale in distilleerderijen, mouterijen en voor de fabricage van biscuit, ontbijtvlokken en dergelijke
- Het maalproduct bevat een hoog gehalte aan Lysine (een aminozuur)

### *Milieuoverwegingen*

Sommige van de bovengenoemde bedrijfstechnische voordelen hebben ook hun voordeel voor het milieu, zoals de geringere behoefte aan meststoffen, bestrijdingsmiddelen, bekalking en water. Het laatste leidt tot minder beregening. Ook de opname van meststoffen bij lagere temperaturen is een voordeel, omdat het uitspoeling (bodemverontreiniging) voorkomt. Dat er bij de oogst weinig korrels uitvallen is voor zaadeters een nadeel.

In een natuurontwikkelingsgebied als de Maashorst levert het gewas een bijdrage aan het vogel- en zoogdierenbestaan.

Fig. 2. Rogge, Triticale, Tarwe



## Enkele veldkenmerken van Triticale, Triticum en Secale.

### Triticale

Triticale is in de winter een enigszins liggend gewas. Het maakt een ijle indruk. In het voorjaar ontwikkelt het zich sterk door fors uitstoelen. Blad lijkt op Rogge. Rogge heeft in de winter een vollere veldbezetting met meer opgaande blaadjes.

	Tarwe	Triticale	Rogge
Gewaslengte in aartoestand	1,25m; kort <sup>(1)</sup> en stevig	lengte tussen beide	2,25m
aar onder de halm	glad	glad	een beetje ruw
Aar	rechtopstaand	iets gebogen	iets gebogen
Kelkafjes	afgeknot, met een spitsje	priemvormig	priemvormig
Lemma's <sup>(2)</sup>	meestal ongenaald	lang genaald	lang genaald

<sup>(1)</sup> met 'aar' wordt hier bedoeld de hele bloeiwijze

<sup>(2)</sup> = kroonkafjes

### Bronnen

1. 66<sup>e</sup> beschrijvende rassenlijst
2. CEBECO ZADEN BV (z.j.) Santop, Triticale
3. D.L.V. sektor akkerbouw: mondelinge mededelingen
4. Geertsema Zaden (z.j.) De teelt van Triticale
5. Meijden, R. van der (1996). Heukels' Flora van Nederland. 22e druk, Wolters-Noordhoff, Groningen.
6. Stace, Clive (1992). New Flora of the British Isles. Cambridge University Press; Cambridge.
7. Willige, A. (1984). Triticale - ernsthafte Konkurrenz für Weizen und Roggen?
8. Over (o.a.) Proefboerderij Cranendonk: (augustus 1999):
9. <http://www.dse.nl/leende/parel/3498.htm>

### Illustraties

John Bruinsma n.a.v. herbariummateriaal Toon van der Schans (fig. 1) en foto in Willige 1984 (fig.2)